

rü'l-a'zam fi tasrifi'l-ḥaceri'l-mükerr-rem. Dârü'l-kütübü'l-Misriyye'de (Tabiiyyât, nr. 168, 19 varak) bulunan kitap, iksir teorisiyle daha çok yukarıda sözü edilen yedi maden başta olmak üzere sülfür, arsenik, bakır oksit ve zaçyağının (sülfürik asit, vitriol) sembollerini açıklamaktadır. Ayrıca eserde Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin çalışmalarında geçen bazı al-ğorik hikâyelerin izahı da yer almıştır. 4. *el-Ekâlimü's-seb'a fi'l-ilmü'l-mevsûm bi's-şan'a*. Yazma nüshaları British Museum (Ek nr. 25/724) ve Gotha'da (nr. 1261/1) bulunan eser, yine Câbir geleneğinin bir devamı şeklinde simyada gizliliğe uymanın gerekliliği ve sembollerin ne anlam taşıdıkları gibi konuları ihtiva etmektedir. 5. *Şifâtü'l-amel bi'r-remel* (el-Mektebetü'l-belediyye bi'l-İskenderiyye, Hurûf, nr. 6).

Ebû'l-Kâsım'ın kaynaklarda zikredilen diğer eserleri de şunlardır: *Zübde-tü't-taleb fi zer'i'z-zeheb*, *Şerhu Dîvânü Şüzûri'z-zeheb* (İbn Erfâ'te's'in [ö. 593/1197] *Dîvânü Şüzûri'z-zeheb*'inin tamamlanmamış şerhi), *ed-Dürü'l-mektûm bi's-sûr* (iksisir hakkında), *en-Necât ve'l-ittisâl bi-'ayni'l-ḥayât ve el-İşâ-*

rât ve'l-makâlât fi 'ilmi's-sîmiyâ (Keş-fü'z-zunûn, II, 1186).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû'l-Kâsım el-İrâkî, *el-İlmü'l-mükteseb ft zirâ'ati'z-zeheb: Book of Knowledge Acquired Concerning the Cultivation of Gold* (nşr. ve trc. E. J. Holmyard), Paris 1923, s. 7-8, 9, 15, 18-19; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1186, 1811; J. Ruska — E. Wiedemann, *Alchemistische Decknamen* (Beiträge, 67, Sitzungsber, 17-36, 56), Erlangen 1926; Serkis, *Mu'cem*, I, 665; Brockelmann, *GAL*, I, 654-655; *Suppl.*, I, 909; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'elliftin*, VIII, 292; Sart-ton, *Introduction*, II/2, s. 1045-1046; a.mlf., *ISIS*, VII (1925), s. 124-128; Sezgin, *GAS*, IV, 45, 46, 50, 57, 62, 69, 70, 252, 352; Seyyid Hüseyin Nasr, *İslâm'da Bilim ve Medeniyet* (trc. Nabi Avcı v.dğr.), İstanbul 1991, s. 281-285; E. J. Holmyard, "Abu'l-Qâsim al-'Irâqî", *ISIS*, VIII (1926), s. 403-426; J. Ruska, "Zu E. J. Holmyard's Ausgabe des Kitâb al-'İlm al-Muktasab", *Islam*, XV (1926), s. 103-105; Fâzıl Halîl İbrâhîm, "Ebû'l-Kâsım el-'Irâkî cû-hûdühü fi'l-kimyâ" ve menhecühü fi kitâ-bih: el-İlmü'l-mükteseb", *MMMA* (Küveyt), XXXI/2 (1987), s. 393-411.

CEVAT İZGİ

EBÜ'L-KÂSİM İBN ABBÂD

(bk. İBN ABBÂD, Ebû'l-Kâsım).

EBÜ'L-KÂSİM el-MECRÎTÎ

(bk. MECRÎTÎ).

EBÜ'L-KÂSİM SAİD b. İBRÂHİM

(Abu Qâsem Sa'id bin İbrâhîm)

V. (XI.) yüzyılda yaşayan
İranlı hattat.

Hakkında çok az bilgi vardır. 1 Cemâziyelevvel 427 (2 Mart 1036) tarihinde nesih hatla yazdığı ve halen Londra'da British Library'de (nr. Add 7214) bulunan mushafın sonunda kendisini, meşhur lugat âlimi Türkistanlı Cevherî'nin bir talebesinin oğlu olarak tanıtmaktadır. D. Duda'nın onu Cevherî'nin bir öğrencisinin oğlu veya torunu şeklinde göstermesi de (*Elr.*, I, 365) herhalde bu mushafı gören R. Ettinghausen ve D. S. Rice'in görüşlerine bağlı kalmasından kaynaklanmaktadır. Yine Duda'ya göre Cevherî Nîşâbur'da iken Ebû'l-Kâsım Sa'id'in babası veya dedesi olan öğrencisi İbrâhîm b. Sâlih Verrâk, onun *Şihâ-ḥu'l-luğâ* adlı lugat kitabını tamamlamıştır. Ayrıca Cevherî'nin yazısıyla bir asır önce yaşayan ünlü Arap hattatı İbn Mukle'nin (ö. 328/940) yazısının birbirine çok yakın oluşunu göz önünde bulundurarak yukarıdaki iki araştırmacı, Ebû'l-Kâsım Sa'id'in de Nîşâburlu olduğunu düşünerek yazısının Doğu İran'da gelişen yazı karakterini taşıdığını ileri sürmüştür. Ancak İbn Mukle'nin bugüne kadar herhangi bir yazısı ele geçmediği gibi Ebû'l-Kâsım'ın yaşadığı çağda aklâm-ı sittenin gelişmesinde ikinci büyük üstad olarak bilinen İbnü'l-Bevvâb'ın (ö. 413/1022) üslûbu hâkimdi. Bu sebeple Ebû'l-Kâsım Sa'id'in yazısının bu ikinci üstadın nesih üslûbuna daha yakın olması icap eder. Nitekim *The Qur'an, A British Library Exhibition*'da neşredilen Sâffât sûresi bu görüşü doğrulamaktadır. Bu mushafın yazısı güzel olmamakla beraber o devir neshine ışıktutması bakımından çok önemlidir. Tezhibi Ebû Mansûr Nâcî b. Abdullah tarafından yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Martin Lings — Yasin H. Safadi, *The Qur'an, Sa'id b. İbrâhîm'in nesih hattıyla bir Kur'an sayfası* (Lings - Safadi, s. 43, rs. 54)

ALİ ALPARSLAN

